

Politológiai propedeutika

GOMBÁR CSABA: A POLITIKA PARTTALAN VILÁGA

Némileg szabódtam, amikor szoltak, hogy írjak Gombár Csaba új könyvéről. Jól jön az ki, hogy akik itt vagyunk egymás tövében már jó másfél évtizede, mi magunk írjunk egymás megjelenő munkáiról...! Jó, megpróbálok majd valamit — ígértem mégis némi töprengés után. Egyébként is egy tízezer példányban, többé-kevésbé népszerű sorozatban megjelenő, konjunkturális témájú könyvről ki ne írna szívesen? Itt nálunk a „társtud”-ban (a KB Társadalomtudományi Intézetének népszerű kódja kollegiális szakmai berkekben...) a kutatók többsége meg-megjelenget dolgozataival 1-2 ezer példányban — több-kevesebb rezonanciát keltve szűkebb-tágabb szakmai, esetleg értelmiségi körökben. De akiknek *el is fogy* a könyve, viszonylag rövid idő alatt, azok azért itt is a kevesek. Közéjük tartozik Gombár Csaba is. Az ő dolgai már jó ideje, amióta gyakrabban „tesz közzé”, még csupán társszerzőként is, „húzóanyag”-nak számítanak, s a még oly egyenetlen színvonalú összeállításokat is eladják. Mint afféle „vehiculum”, a nehezen emészthető, karcosabb-görcsösebb írásokat, köteteket is fogyasztottá teszi. Aminek szerintem legalább két oka van. Az egyiket a tiszta, világos beszéd, illetve stílus képezi. Ez utóbbi jellegzetességét — és értékeit — talán a reformkori, sőt a mindenkori magyar esszé- és közírás, értekező próza legjobb teljesítményein iskolázott nyelvezetben, gondolati építkezésben lehet megjelölni, no és persze a veretes irálynak (ami nála rendszerint *élőszóban* is szinte nyomdakész) — valamint a mondanivaló súlyának a szerencsés egybeötözöttségében jelölhető meg. Itt véletlenül sem az iskolás, szentenciózus „tartalom és forma egysége” formulával hozakodnék elő, mert sokkal inkább passzol ide a „le style, c'est l'homme” ugyancsak közhellyé koptatott, de itt teljességgel érvényes igazsága. Mert akik valamennyire is ismerik a szerzőt, azok igazolhatják: valóban, e fegyelmezett és folyamatosan karbantartott „beszéd”-nek megfelel maga az *ember* is; sok irányban *tájékozódó* és *tájékozott*, a szellemi értékek számos tartományában *otthonosan* mozgó s *eligazodó* — s másokat is kalauzolni tudó —, a szűkebb „szakmája” kiemelkedő teljesítményeit kiválóan *elsajátító* s egyben makacs szívóssággal állandóan *kutakodó-kereső* termékeny kíváncsiság Gombár Csaba talán legfőbb *személyiségjegye*. De a sokégtájú szellemi portyázás során begyűjtött talentumok sokfélesége korántsem pusztán halmozódik, torlódik halomba nála — mint oly sokaknál. Az ő — többnyire egyszemélyes — „kutatócsoportjában” mindez azonnal feldolgozódik, akár új ismeretekről, kogníciókról, akár a gyakorlati élet legkülönbözőbb szférái által felvetett kérdésekről van szó. Ilyenkor rögvést beindul nála a politikaelmélet és történetpszichológia hitelesített gondolati építményeiből szelektált, egyben szintetizált, ugyanakkor a jelenre applikált gondolkodási mechanizmus, amelynek mintegy rotorját és motorját a szinkronizált történeti és logikai elemzőkészség képezi, ami azután egységes gondolkodási mechanizmust alkotva rendezi, teszi helyére az adott jelenséget, jelenségsort, tünetcsoportot, avagy elméleti törekvést, irányt, értelmezési kísérletet. Csalódnak azok, akik a fentiek után még valami különlegest is várnának. Csupán arról van szó, hogy Gombár Csaba „rendező elvei” között kitüntetett szerepük van (s konok következetességgel alkalmazott mérceül is szolgálnak egyben) a demokrácia, a társadalmi szabadság, a szuvereni-

ás, az autonómia, a konfliktustűrő, -kezelő képesség, a konszenzus s még né-
hány átfogó érvényű kategóriának. Mindehhez persze azért a módszeres, fe-
jyelmezett, önszabta penzumként elvégzett szellemi tevékenységen túl — ami
dönként természetesen számára is a gályapadot jelenti — kell még valami
személyes, egyéni momentum is. Szükséges ehhez még — a felkészültség és
képességek mellett — valami mélyebből jövő „drive” is. Ami szerintem nem
más, mint a történelem, a társadalom, a mindennapi élet vezérlő princípiumai-
nak megértésére, azok megismerésére irányuló *konok szenvedély*, egyféle
„passió” is. Ez utóbbi ugyan egy valamirevaló kutatónál is a legtermészetesebb
lolog, de Gombár Csaba talán abban különbözik másoktól, hogy a jelenségek
okainak feltárásánál a sokféle valóság-epidermiszt eltakarítva még rendszerint
*nyana*kszik, és gyakrabban érzi-véli úgy, hogy nem jutott el az „első” — utol-
só?! — „mozgató”-ig.

Nos, a könyv éppen ennek a — többé-kevésbé — egyoldalú vonzalomnak
tömör, vázlatos fejlődéstörténete is. A szerző a gyermek- és ifjúkori helyze-
teken, egykori jeles személyiségek példáin, az ötvenes évek reminiszenciáin,
számos friss, személyes — néha a legbanálisabb — alkalom tapasztalatain
mutatja be a szocializációs, politizációs folyamatokat. A személyes és megélt
— vagy másoknál megérett — élményanyagból „demonstrálja” elő az olvasó
számára az önnön eszmei „*selbst-Bildungsroman*”-ját. Így a könyv „tartalmá-
a” való előbbi utalással — úgy gondolom — megjelöltem várható kaposságá-
nak másik okát is. Azt, hogy a kibontakozó s egyre élénkebb közérdeklődést
s kiváltó politológiai munkák egyikét veszi kézbe az olvasó. Kár, persze, hogy
egy ifjúsági kiadónál szerkesztett sorozatban jelent meg ez a kötet, merthogy
— szerintem — szuverénebb megjelenési formát is elbírt volna. A sorozat
söntösét képező azonos fazonú borítóval kissé észrevétlen marad a boltok tár-
róiban. No és a borítón a kép. „De ez nem is a Gombár!” — ütköztek meg
kollégái, nézegetve a címlapot. Meg a képen a tekintélyes megformálású asztal-
tal?! „Ilyen asztala sosem volt...” — mondja az egyik. „Szerintem még otthon
sincs neki ilyen!” — tódítja a másik... Ez így igaz, de neki — mondhatjuk
bizvást — nem is igen volt rá szüksége. Mert ahhoz, amit már eddig is elvég-
zett — inségesebb időkben —, évekig egy hokedliszerű alkotmány is elég volt
számára, amin tartós konszenzusban megfért egymás mellett a Newsweek, az
Új Ember egy-egy régebbi, a Dabasi Fehér Akác Tsz Híradójának legfrissebb
száma, egy üres orosz szivarkadoboz a koszlott angol szótár újságjában. Per-
sze azért maradt hely a notesznak, amibe a félóránként telefonon (ez többnyire
a földön volt) érkező előadás-meghívásokat bejegyezhetette... Mostanában
pár rendes íróasztal jutott neki. Ami azért is nagyon fontos, hogy legyen
hova ülnie az utolsóként érkezőknek... Merthogy amikor összejön az intézeti
társaság apraja-nagyja egy kis eszmeccserére — amikor is aktuális és izgalmas
kérdések, események kerülnek a terítékre — a háziaknak csak ott jut rendszerint
hely. (Van állóhely is természetesen.) A „vendég”-hallgatók skálája igen
széles ezeken az (ülő)helyeken történő peripatetizálásokon: a „valcoló” kolozsvári
egyetemistától, vidéki város agit-prop titkárától kezdve megfordul itt
néhány percre (hogy azután órákig ottragadjon) a holland újságíróig, a hazai
akadémikusig sok mindenki. Ilyenkor a politikai, szellemi és tudományos élet
friss produkciói, izgalmas teljesítményei kerülnek bonckés alá, s méretnek
meg. A mércét gyakran Gombár Csaba axiológiai szempontjai képezik, s a
tárgyalt jelenség idő- és térbeli helyét többnyire az ő történet-szociológiai há-
romszögelési pontjairól mérik be — hogy felvillantsak valamit abból a mikro-

környezetből, ahol — többek között! — Gombár Csaba munkálkodik. Mert nagyon nem mindegy, hogy milyen a pendülő magyar politológia társadalmi környezete, fontosak mind a makro-, mind a mikrofeltételek. Nagyon kellene ezek a feltételek, mert a szerzőnek is igen sok dolga van még. Hiszen megíratlanok még a bölcsészkarai évek, a Berkeley-egyetemen töltött és a Moszkva környéki Beljajevo-Bogorodszkojében lehúzott egy-egy év „politizációs” tapasztalatai, emlékei, a 68-as reform, az akkori csehszlovák, majd a lengyel események, de a többi szomszédos vagy távolabbi ország nyúglődéséhez kapcsolódó élmények, viták tanulságainak elrendezésére is előbb-utóbb sort kell kerítenie. S persze beleférne ebbe a politikai „humorológiá”-ról készítendő — megígért! — szisztematikus alapvetés is... S miután az e témákban való passziózó kedv nem látszik apadni a szerzőnél, nincs más dolgunk mint jó egészséget is kívánni a további elmélkedéshez, alkotó töprengéshez. Merthogy legújában olyan idők közelednek, melyben a „homo politicus” problematikája s az ezekben való eligazodás tudománya felértékelődést mutat s úgy tűnik, hogy a politikatudomány vizein — nem kevés bátorsággal — hajózni kell... S a kavargó vizeken az eddigi teljesítményei alapján Gombár Csaba is révészünk lehet. Ehhez mint „homo politologicus”-nak megvan már a jogosítványa... (Kozmosz.)

PÁL LÁSZLÓ

Hódmezővásárhely története I.

Az 1970-es évektől kezdődően a helytörténetírás ismételt reneszánszát figyelhetjük meg. Az addig csak elvként hangoztatott gondolat, hogy az országos történetíráshoz az alapot a helytörténet adja, most kezd a gyakorlatban is kibontakozni. A helytörténet iránti érdeklődés megnövekedését valós igények előzték meg. Állami és társadalmi szerveink helyesen ismerve fel a szűkebb pátria iránti megnövekedett érdeklődést — és azt kiaknázva — tevőlegesen támogatást nyújtottak és nyújtanak a helytörténeti kutatásokhoz. Hisz kutatások nevelési tényezővé válnak: fejlesztik a manapság oly sokat kárhözvont történelmi közgondolkodást, és a jó értelemben vett lokálpatriotizmus kibontakoztatásával a hazaszeretetet és a magyarságtudatot. 1984-ben jelent meg a Hódmezővásárhely is a háromkötetesre tervezett várostörténeti monográfiájának első kötetével.

Hódmezővásárhely Városi Tanácsa 1974-ben hozott határozatot a város történetének megírásáról. A megbízott szerzők nagy része már 1979—80-ban benyújtotta kéziratát. A megjelenésre azonban mégis 1984-ig kellett várni. A szinte már szlogenként alkalmazott nyomdai kapacitásra való hivatkozás ellenére is túlzottan tűnik ez az idő, és sok szempontból káros is. Az ilyen hosszú átfutási idő után megjelenő írásokat a szerzők — figyelembe véve fejlődésüket — általában már csak „mostohagyermeküknek” tekintik.

A várostörténeti monográfiáktól eltérően külön fejezetet kapott a város historiográfiájának áttekintése. A szerző, Kovács István három részben foglalta össze a város történetével foglalkozó műveket, beleágyazva azokat a történetírás